

Lackovićeva umjetnost u primjeni, nekad i danas

MIHAELA CIK

Uz slikarstvo, crtež i grafiku, po kojima je Ivan Lacković Croata najpoznatiji u kontekstu hrvatske naivne umjetnosti, značajan dio njegovog opusa čini primijenjena umjetnost. Nerijetko tako Lacković ostvaruje veze s drugim umjetničkim granama poput književnosti ilustrirajući knjige i izrađujući ex librise ili s kazalištem stvarajući scenografije i plakate za predstave. Pretočena na različite medije, kao što su keramika, tekstil i staklo ili pak poštanske marke i telefonske kartice, Lackovićeva umjetnost dolazi do najšire publike, što mu je osiguralo prisutnost u javnoj svijesti, ali i brojnim domovima. Imajući na umu Lackovićevu popularnost, kao i veliku produkciju radova, osobito u području grafike, nameću se i pitanja o ekonomskoj strani bavljenja umjetnošću. Neke od tema koje se time otvaraju odnose se na poziciju umjetnika na tržištu umjetnina, izradu krivotvorina, potencijale turističkog iskorištavanja umjetničkog nasljeđa te kompleksna pitanja o komercijalizaciji umjetnosti, koja se i inače često vežu uz naivnu umjetnost, a aktualna su i danas.

Ključne riječi: Ivan Lacković Croata, primijenjena umjetnost, dizajn, tržište umjetnina, turizam

1. Uvod – Lacković i primijenjena umjetnost: dodirne točke

O malo kojem je hrvatskom umjetniku objavljeno toliko knjiga kao o Lackoviću, no o području njegovog stvaralaštva koje bi se moglo svesti pod primijenjenu umjetnost nema iscrpnijih studija. U ovom radu dakako nije cilj ponuditi sveobuhvatni pregled Lackovićevog djelovanja u tom području, već ukazati na pojedine njegove aspekte, kao i na potencijal cjelokupne Lackovićev likovne ostavštine danas. Pritom se upravo velika zastupljenost Lackovićevih motiva na predmetima primijenjene umjetnosti i dizajna nameće kao jedan od razloga njegove trajne prepoznatljivosti u javnosti.

Primijenjena umjetnost termin je za »umjetničko oblikovanje uporabnih

predmeta«¹ koji se u različitim kontekstima preklapa s pojmovima umjetničkog obrta i, u novije vrijeme, dizajna.² Počeci sustavnog obrazovanja u području primijenjene umjetnosti u Hrvatskoj vezani su uz Obrtnu školu u Zagrebu (danas Škola primijenjene umjetnosti i dizajna) osnovanu 1882. godine, koja ujedno predstavlja temelj za pokretanje drugih obrazovnih ustanova u području umjetnosti, građevine i arhitekture.³

1 Primijenjena umjetnost // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje (ur. Bruno Kragić), Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50384> (27. 6. 2022.)

2 Usp. VUKIĆ, Feđa: *Stoljeće hrvatskog dizajna*. Zagreb: Meandar, 1996., 9–12.; HLEVNJAK, Branka: *ULUPUH 1950. – 2010. Uz šezdesetu obljetnicu Hrvatske udruge likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti*. Zagreb: ULUPUH, 2010., 10–19.

3 Usp. VUKIĆ, Feđa: *Stoljeće hrvatskog dizajna*, 19–20.

U Zagrebu je kratko vrijeme, od 1949. do 1955. godine, djelovala i Akademija primijenjenih umjetnosti, čije je nasljeđe i danas aktualno,⁴ a 1950. godine osnovano je Udruženje likovnih umjetnika primijenjene umjetnosti (ULUPUH).⁵ Iako ne možemo govoriti o direktnim utjecajima ovih događanja na Lackovića, osobito s obzirom na to da je Akademija zatvorena prije nego se on doselio u Zagreb, svakako je zanimljivo istaknuti da su Branka Frankeš Hegedušić, supruga Lackovićevog mentora Krste Hegedušića te njegov brat Željko Hegedušić, predavali na Akademiji primijenjenih umjetnosti. Među profesorima i polaznicima Akademije te članovima ULUPUH-a bio je i niz drugih umjetnika koji su oblikovali kulturnu scenu koju je Lacković počeo upoznavati 1960-ih godina u Zagrebu.⁶

Što se tiče početaka prikupljanja i proučavanja predmeta iz područja primijenjenih umjetnosti i dizajna, glavni impuls predstavlja osnivanje Muzeja za umjetnost i obrt 1880. godine,⁷ a raznolikost praksi koje spadaju u to područje najčešće usmjerava teorijska i historiografska istraživanja na određeno razdoblje, specifičnu disciplinu ili opuse pojedinih umjetnika. Zanimljivo je stoga usporediti Lackovićev opus s djelovanjem njegovog starijeg i po mnogočemu bliskog kolege Ivana Rabuzina kojemu je 1999. godine u Muzeju za umjetnost i obrt priređena izložba *Ivan Rabuzin – dizajn*. Riječi Vladimira Malekovića iz predgovora kataloga o Rabuzinu kao autoru čiji »sustav građenja« slike po načelima pravilnosti i sklada odgovara

dizajnerskim zahtjevima,⁸ lako možemo primijeniti i na Lackovića. Treba također upozoriti da je Lacković razmišljao prvenstveno kao crtač, a ne kao dizajner, pa u slučajevima kada su motivi s njegovih crteža, grafika i slika aplicirani ili preneseni na druge medije i dalje u njihovoj osnovi leži crtež kao umjetnikovo glavno sredstvo izražavanja. Može se zaključiti da Lacković i Rabuzin, koji su se dobro poznavali i surađivali, imaju i slična iskustva s primijenjenom umjetnošću i dizajnom, koja djeluju kao izleti u bliske vode, no ipak čine neizostavni dio u cjelini njihovog stvaralaštva. Isto tako, u skladu s prirodom navedenim kao uglavnom izdvojene enklave na umjetničkoj sceni, njihovi radovi danas nisu reprezentanti dizajna tog razdoblja, ali su svoju primjenu svakako našli.

2. »Od tepiha do svečanog zastora HNK«

Uzevši u obzir da Lackoviću primijenjena umjetnost nije bila primarna djelatnost, ne čudi da se ona sporadično spominje u monografijama te predstavlja na izložbama.⁹ Kao i mnogi njegovi kolege, svoj je talent Lacković u »predumjetničkim« danima koristio upravo u području, ako je krajnje široko shvatimo, primijenjene umjetnosti, oslikavajući soboslikarskim bojama zidove kuća svoje obitelji i poznanika te crtajući zidne novine u vojsci.¹⁰ Kasnije pak, kako piše Ratko Vince, Lackovićeve motive pronalazimo *Od tepiha,*

4 Usp. GALJER, Jasna: *Odjeci Bauhauusa i zagrebačka akademija primijenjenih umjetnosti 1949. – 1955.* // Refleksije Bauhauusa: Akademija primijenjenih umjetnosti u Zagrebu 1949. – 1955. (ur. Ana Medić). Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2019., 6–59.

5 Usp. HLEVNJAK, Branka: *ULUPUH 1950. – 2010.*, 35.

6 Usp. GALJER, Jasna: *Odjeci Bauhauusa.*

7 Usp. GAŠPAROVIĆ, Miroslav: *Muzej za umjetnost i obrt 1880. – 2005. Fragmenti jedne povijesti.* // Skriveno blago Muzeja za umjetnost i obrt, Zagreb. Izbor iz fundusa povodom 125. obljetnice MUO (ur. Anđelka Galić). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2005., 8–13.

8 Usp. MALEKOVIĆ, Vladimir: *Ivan Rabuzin / dizajn.* // Ivan Rabuzin – dizajn (ur. Vesna Lovrić Plantić). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, Hrvatski muzej naivne umjetnosti, 1999., 3–5.

9 U većoj su mjeri radovi primijenjene umjetnosti bili zastupljeni na izložbi *Ivan Lacković Croata* u MGC-u Gradec u Zagrebu (23. prosinca 1992. – 17. siječnja 1993.) autora Josipa Depola te na izložbi *Ivan Lacković Croata (1932. – 2022.). Od šume do oblaka // šetnja putevima djetinjstva i sazrijevanja* održanoj u Galeriji naivne umjetnosti u Hlebinama (10. lipnja – 10. srpnja 2022.) i Muzeju Croata insulanus Grada Preloga (9. rujna – 9. listopada 2022.) u autorstvu Helene Kušenić i Ive Kožnjak.

10 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija.* // Ivan Lacković Croata: crteži / drawings / Zeichnungen / dessins / disegni (ur.

tapiserija, pribora za jelo, porculanskih i kristalnih vaza, od kravata, jastuka, poštanskih maraka, posteljine, stolnih lampi, Božićnog piva, oslikanih salveta, kutija za šibice, katoličkih naljepnica za blagoslov stana, do svečanog zastora HNK-a.¹¹ Ovdje je nemoguće prezentirati taj opus u cijelosti, ali već i nabranje predmeta putem kojih je Lackovićeva umjetnost došla među ljude svjedoči o njegovoj raznolikosti, pri čemu je, kako ističe Depolo, zadržana visoka razina perfekcionizma.¹²

2.1. Likovna oprema knjiga

Ivan Lacković Croata ostao je zapamćen kao najbolji crtač među hrvatskim umjetnicima naive te ujedno veliki promotor crteža i grafike kao samostalnih umjetničkih disciplina.¹³ Ne čudi stoga što njegovi crteži svoju primjenu pronalaze i kao ilustracije u knjigama dosegnuvši tako do velikog broja publike. Iako je evidentiranje publikacija s Lackovićevim radovima zahvaljujući knjižničnim bazama danas olakšano, njihov točan broj tek treba utvrditi. Vladimir Maleković u monografiji o Lackoviću iz 1973. godine na popisu knjiga s njegovim ilustracijama donosi 13 naslova (od kojih su neki u više svezaka).¹⁴ Taj se broj s godinama nekoliko puta povećao, ali Malekovićev popis ostaje indikativan jer se već na njemu uočava učestala pojava Lackovićevih crteža u djelima njegovih zavičajnika, primjerice, Mihovila Pavleka Miškine, Grigura Karlovčana i Petra Grkca. U narednim godinama pridružuju im se i drugi zavičajni autori pa tako Lackovićeve ilustracije

Sl. 1. Ivan Lacković Croata, Ilustracija iz *Priče o poštaru* Branislava Glumca i Marina Zurka. Zagreb: V.B.Z., 2018.

nalazimo u *Kalnovečkim razgovorima* Ivana Goluba (1979.), *Djetinjstvu u Gruntovcu* Mladena Kerstnera (1986.), zbirci *Z mojih bregov...* Frana Galovića (1991.), *Jezušima* Božice Jelušić (1993.) i brojnim drugima. Lacković je radio i *ex librise*, a primjer *Ex libris Profesor dr. Drago Novak* s prikazom đurđevačkog Starog grada također predstavlja Lackoviću vezu sa zavičajem.¹⁵

Od 1970-ih godina Lacković surađuje sa Zbirkom Biškupić na bibliofilskim izdanjima djela autora među kojima su, između ostalih, Jean-Loius Depierris, Pierre Seghers, Ivan Golub, Milivoj Slaviček, Phillippe Roberts-Jones i Georges Duby.¹⁶ Osim toga, Lacković je likovno opremio čitav niz publikacija, među kojima se nalaze zbirke poezije, prozna djela, knjige za djecu, znanstvene publikacije, posebna izdanja papirnih govora i malih misnih knjiga...¹⁷ Ovaj dio Lackovićevog djelovanja do-

Božo Biškupić), Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka; Grafički zavod Hrvatske, 1985., 315.

11 VINCE, Ratko: *Neraskidivi dio hrvatskog identiteta i imida (predgovor)* // Lacković – I vječno pjevaju šume: povodom 70. godišnjice umjetnikovog života (ur. Ratko Vince). Zagreb: Amalteja d.o.o., 2002., 11

12 Usp. DEPOLO, Josip: *Teze za Lackovića*. // Ivan Lacković Croata (ur. Irena Kraševac). Zagreb: MGC Gradec, 1992., 19.

13 Usp. isto, 12.

14 Usp. MALEKOVIĆ, Vladimir: *Ivan Lacković Croata*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1973., 83.

15 Usp. *Ex libris Profesor dr. Drago Novak*, bakropis, 20. st. Edition Biškupić, iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=602074> (2. 7. 2022.)

16 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*, 330–354.

17 Usp. isto.

ista zavređuje posebnu studiju koja bi se bavila odnosom teksta i slike te rješenjima naslovnica u kojima se Lacković uspješno znao poigravati s formatom i kadriranjem crteža.

Među knjigama s Lackovićevim ilustracijama istaknuto mjesto ima *Priča o poštaru* Branislava Glumca i Marina Zurla koju je 1985. godine objavila Mladost, a 2018. godine u V.B.Z.-u je izašlo drugo izdanje. Priča, koja je dijelom utemeljena na Lackovićevoj biografiji, upoznaje čitatelje s poštarom koji voli prirodu i uči djecu kako je poštovati, dok se na kraju priče otkriva da je poštar ujedno i slikar (Sl. 1.).¹⁸

2.2. Pošta, filatelija, telekomunikacije

Veza između Lackovića i pošte posebna je s obzirom na to da je prosincu 1957. godine počeo raditi u pošti u Zagrebu, u početku kao pismoša, a kasnije kao službenik.¹⁹ Prvo Lackovićevo ostvarenje u području filatelije i spoj njegova dva zanimanja predstavljaju spomen-omnica i poštanski žig za festival »Kajkavske popevke – Krapina 66« (Sl. 2.).²⁰

I nakon što je 1968. godine Lacković napustio radno mjesto u pošti i profesionalno se počeo baviti umjetnošću, nastavio je surađivati s poštom na izradi poštanskih marki, žigova, dopisnica, omotnica i telefonskih kartica, što ga čini najzastupljenijim hrvatskim umjetnikom u području filatelije.²¹ Kvaliteta njegovog rada je i ovdje prepoznata pa se, primjerice, u biografiji ističe da je marka s Lackovićevim motivom *Pralje*, koju je otisnula Jugoslavenska pošta, proglašena najljepšom u

Sl. 2. Ivan Lacković, Poštanska omotnica »Kajkavske popevke – Krapina 66«, Zagreb, 1966., Zbirka grafičkog dizajna Muzeja za umjetnost i obrt

1975. godini.²² Lacković je bio angažiran i u izradi poštanskih marki i telefonskih kartica s olimpijskim motivima, poput olimpijske baklje na primjerima iz 1994. godine. On je ujedno bio utemeljitelj i prvi predsjednik Hrvatskog društva olimpijske filatelije i memorabilije²³ koje je u suradnji s Hrvatskim filatelističkim društvom Zagreb organiziralo izložbu *Ivan Lacković Croata u pošti, filateliji i telekomunikacijama* 2006. godine (Sl. 3.).

2.3. Umjetnost za javnost

Ivan Lacković Croata izrađivao je i plakate za izložbe, manifestacije i obljetnice, a zabilježeno je kako je za svoju izložbu u Parizu u Galeriji Mona Lisa 1969. godine sam oslikao plakat s motivom pijetla.²⁴ Njegov plakat za Kreditnu banku Zagreb nagrađen je na 6. međunarodnom bijenalu plakata u Varšavi 1976. godine.²⁵ Od 1990. do 1992. godine izradio je i seriju plakata za

18 Usp. GLUMAC, Branislav; ZURL, Marino: *Priča o poštaru*. Zagreb: V.B.Z., 2018.

19 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*, 318.

20 Usp. ŠEGEDIN, Marijan: *Sjećanja na Ivana Lackovića Croata*. // Filatelistička izložba »Ivan Lacković Croata u pošti, filateliji i telekomunikacijama« (ur. Marijan Šegedin). Zagreb: Hrvatsko filatelističko društvo, 2006., 22.

21 Šegedin spominje broj od 150 do 200 Lackovićevih radova vezanih uz filatelističke objekte. Usp. Isto, 22.

22 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*, 338.

23 Usp. LIBRIĆ, Ivan: *Ivan Lacković Croata i filatelija*. // Filatelistička izložba »Ivan Lacković Croata u pošti, filateliji i telekomunikacijama« (ur. Marijan Šegedin). Zagreb: Hrvatsko filatelističko društvo, 2006., 7.

24 Usp. KUŠENIĆ, Helena: *BLISKOST: novo zajedništvo, kolektivizam // primijenjena umjetnost, donacije // Ivan Lacković Croata, Od šume do oblaka // šetnja putevima djetinjstva i sazrijevanja*. (Katalog izložbe). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 45.

25 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*, 334, 372.

Sl. 3. Marka s motivom s Lackovićeve slike *Hommage Olympique*, 1994. Preuzeto s: https://www.wikiwand.com/bs/Filatellija_u_Hrvatskoj

baletne, operne i dramske izvedbe u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu s linearnim crtežom kao okosnicom likovnog rješenja. Lacković je u razgovoru s Darkom Glavanom u vezi rada na plakatima za HNK istaknuo: *Zamolio sam da me oslobode designera, da sve to napravim onako kako to ja znam. Kud će to pasti, što će od toga biti ne znam ali mi je lijepo da sam se u ovoj sezoni mogao igrati i napraviti te lude crteže za koje i sam sebi ne vjerujem što je to.*²⁶

Osim plakata, za Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu radio je i scenografije (G. Donizetti, *Ljubavni napitak*, 1974, i *Don Pasquale*, 1984.), a radio je i scenografiju u Stadtopenrhaus u Grazu za predstavu *Lukava lisica* Leoša Janačeka 1976. godine.²⁷ Povodom obilježavanja 900. obljetnice

26 GLAVAN, Darko: *Lacković i njegova svjetla*. // Ivan Lacković Croatia (ur. Irena Kraševac). Zagreb: MGC Gradec, 1992., 28–29.

27 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*, 334–340.; TO-MIĆ, Darja: *Lacković Croatia, Ivan*. // Hrvatski biografski leksikon (ur. Nikša Lučić). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/danak.aspx?id=10853> (15. 6. 2022.)

Sl. 4. Svečani zastor HNK *Četiri godišnja doba*. Preuzeto s: <https://www.hnk.hr/hr/o-nama/o-zgradi/sve%C4%8Dani-zastori/>

Sl. 5. Vitraj *Podravski muzikaši* u prostorima Hrvatske bratske zajednice u Pittsburghu. Preuzeto s: <https://cfu.org/hr/poslovna-zgrada/uredska-galerija/>

grada Zagreba i Zagrebačke nadbiskupije Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu darovan je 1994. godine svečani zastor *Četiri godišnja doba* kojega je prema predlošku Ivana Lackovića Croatia izveo slikar Rudolf Labaš (Sl. 4.).²⁸ Na zastoru se uz natpis »A. D. 1094. – 1994.« nalazi grb grada Zagreba, maske kao simbol dramske umjetnosti te zasebni prizori godišnjih doba koji iznova naglašavaju Lackovićevu trajnu preokupaciju temom prirodnih ciklusa. Još jedan stalni Lackovićev motiv, onaj podravskih *muzikaša*, nalazi se u zgradi ureda Hrvatske bratske zajednice u Pittsburghu na velikom vitraju u izvedbi Johna Plesha (Sl. 5.).²⁹

28 Usp. HNK: *O zgradi*. Dostupno na: <https://www.hnk.hr/hr/o-nama/o-zgradi/sve%C4%8Dani-zastori/> (30. 6. 2022.)

29 Usp. BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*, 344. <https://cfu.org/hr/poslovna-zgrada/uredska-galerija/>

3. Imate li Lackovića kod kuće?

Prepoznatljivi Lackovićeви motivi našli su svoje mjesto i na tekstilu zahvaljujući tvornici Regeneracija iz Zaboka koja je tijekom svoje dugogodišnje tradicije izrade tepiha i tapiserija ostvarila suradnje s mnogim umjetnicima i dizajnerima. Među umjetnicima s kojima je Regeneracija surađivala bili su Jagoda Buić, Goranka Vrus Murtić, Edo Murtić, Dimitrije Popović, Ferdinand Kulmer, ali i Ivan Večenaj, Ivan Rabuzin i Mijo Kovačić. Pojedini tepisi i tapiserije izlažu se u galerijskom prostoru reGALERIJA u Zaboku u formi retrospektive radova nastalih u ovoj tvornici tijekom 55 godina njenog postojanja. Popratni tekst uz tepih s Lackovićevim prikazom sela zimi donosi anegdotu o naravi umjetnika uvijek spremnog za šalu pa je tako njegov komentar na tepih bio: *Sada me mogu i gaziti!*³⁰

U brojnim privatnim i javnim prostorima te u muzejima nalaze se i vaze s prizorima koje poznajemo s Lackovićevih slika i grafika. Odabir 37 vaza različitih oblika koje su kineski majstori izradili od porculana prema Lackovićevim predlošcima bile su 1996. godine predstavljene u atriju Muzeja za umjetnost i obrt na izložbi *Oslikani kineski porculan*, a potom i u Gradskoj skupštini Grada Zagreba (Sl. 6.).³¹

Uz vaze, tvornice Tauzer iz Zagreba te Freiburger Porzellan iz Njemačke proizvođile su i šalice i tanjuriće, a prema Lackovićevim skicama u tvornici Kristala u Samoboru od 1990. do 1992. godine nastao

Sl. 6. Ivan Lacković Croata, Vaza, Kina, 1996., Zbirka keramike Muzeja za umjetnost i obrt

je i niz predmeta od kristala (čaše, stalak za jaje, desertni tanjuri, servisi, vaze).³²

Među različite strategije približavanja umjetnika i umjetnosti ljudima spada i primjer etiketa za *Božićno pivo* Zagrebačke pivovare. Na izložbi *30 godina Božićnog piva* u Galeriji Klovićevi dvori u prosincu 2019. godine predstavljene su etikete koje su od 1990. godine radili eminentni slikari, dizajneri i ilustratori kao što su Vasilije Jordan, Miroslav Šutej, Đuro Pulitika, Vasko Lipovac, Bruketa&Žinić, Zlatan Vehabović, Ivona Jurić, Stipan Tadić ili Tomislav Lončarić Lonac.³³ Ivan Lacković Croata bio je zadužen za izgled etiketa za 1993. godinu,

30 Usp. ČARŽAVEC, Marta: *Svi ti proizvodi, ostvarenja, suradnje, a usudili bi se reći i umjetnička djela, ne bi bila to što su postala bez naših ljudi*. // Zagorje International.hr, 7. svibnja 2022. Dostupno na: <https://www.zagorje-international.hr/2022/05/07/svi-ti-proizvodi-ostvarenja-suradnje-a-usudili-bi-se-reci-i-umjetnicka-djela-ne-bi-bila-to-sto-su-postala-bez-nasih-ljudi/> (20. lipnja 2022.)

31 Usp. Ivan Lacković Croata: *Oslikani kineski porculan*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1996.; Ivan Lacković Croata: *Božićna izložba Lacković na kineskom porculanu II*. Zagreb: Gradska skupština grada Zagreba, 1996.

32 Usp. *Katalog izloženih djela*, 81.

33 Usp. «30 godina Božićnog piva» - izložba etiketa, Klovićevi dvori. // Pivo i sve ostalo, 28. prosinca 2019. Dostupno na: <http://pivo-i-sve-ostalo.blogspot.com/2019/12/30-godina-bozicnog-piva-izlozba-etiketa.html> (10. 6. 2022.)

Sl. 7. Ivan Lacković Croatia, Etiketa za Božićno pivo, 1993.
Preuzeto s: <http://pivoisveostalo.blogspot.com/2019/12/30-godina-bozicnog-piva-izložba-etiketa.html>

a odlučio se za motiv stola s upaljenom svijećom iznad kojega visi slika Majke Božje te grana okićena jabukama, kao aluzija na nekadašnji božićni ugođaj u podravskim kućama (Sl. 7.).

4. Zaključak: Gdje je Lackovićeva umjetnost danas?

Ratko Vince zaključio je da: *Gotovo da nema kuće ili stana u Hrvatskoj koja nema, zavisno o materijalnom statusu, ili Lackovićeva originalno ulje na staklu, ili originalni crtež ili grafiku, ili reprodukciju, ili barem uokviren list iz kalendara, kao što nema gotovo ni jednog službenog, državnog ili reprezentativnog prostora bez Lackovićevih djela.*³⁴

I doista, osim muzejskih i galerijskih prostora koji čuvaju djela Ivana Lackovića Croate, njegova djela možemo pronaći u brojnim javnim ustanovama i privatnim domovima, a predmete primijenjene umjetnosti možda ćemo češće pronaći kod privatnih vlasnika nego u muzejima. Svjedoči o tome popularni internetski oglasa-

34 VINCE, Ratko: *Neraskidivi dio hrvatskog identiteta i imida (predgovor)*. // Lacković – I vječno pjevaju šume: povodom 70. godišnjice umjetnikovog života (ur. Ratko Vince). Zagreb: Amalteja d.o.o., 2002., 11.

snici kao što su Njuškalo ili aukcije.hr na kojima Lacković prednjači pred ostalim hrvatskim umjetnicima po broju oglasa.³⁵ Tržišni potencijal umjetnosti Lacković je znao iskoristiti ponudivši ljudima veliki broj crteža i grafika koje su cjenovno pristupačnije te su i danas zastupljene na tržištu umjetnina. Zanimljivo je da unatoč velikom broju radova, koje je rado i poklanjao, Lacković ipak spada u autore koji se najviše krivotvore.³⁶

Mladen Hanzlovsky u poglavlju *Post festum* svoje knjige o Lackoviću dotiče se komercijalnih aspekata Lackovićeve umjetnosti spominjući upravo pojavu njegovih motiva na porculanu, svili ili tapiseriji, ali i na *papirnatim bonovima za kupnju robe u Italiji i na kutijama šibica, a dokoni građani sastavljali bi za zabavu u večernjim satima puzzle s Lackovićevim motivima.*³⁷ Iako se doima da Hanzlovsky ide u smjeru kritike eksploatacije Lackovićeve umjetnosti, on u konačnici pohvalno piše o poduzetnosti koju stranci pokazuju u promociji našeg umjetnika. Treba ipak, ako govorimo s pozicije umjetnosti, razlikovati Lackovićeve originalne predloške i prema njima izvedene predmete od onoga što Maleković u Rabuzinovom slučaju naziva »dizajnerskom redistribucijom« ili »redizajnom«³⁸ koji nije uvijek postignut u dogovoru s umjetnikom. U ovom drugom slučaju tanka je granica između eksploatacije i promocije umjetničkih opusa.

Lacković je već sam za života dopirući svojim djelima do najširih slojeva publike utro put za vlastito brendiranje. Stoga svakako možemo govoriti i o turističkom potencijalu Lackovićevog nasljeđa koji se ponajviše veže uz njegove rodne Batinske i Đurđevac. U Muzeju Grada Đurđevca, u

35 Na Njuškalu je Lacković zastupljen s oko 450 oglasa, Mladen Veža i Edo Murčić s oko 250 oglasa, Dimitrije Popović s oko 200, Mersad Berber oko 120. Ovi se brojevi manjim dijelom odnose i na monografije, kataloge izložbi, knjige...

36 Usp. HANZLOVSKY, Mladen: *Nepoznati Lacković – slikar disident*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007., 111.

37 Isto, 106.

38 MALEKOVIĆ, Vladimir: *Ivan Rabuzin / dizajn*, 4.

kojem je smještena donacija dijela Lackoviće kolekcije umjetnina, sjećanje na njega traje kroz stalni postav i povremene izložbe i programe te prigodni suvenirski program.³⁹ Svoj turistički potencijal Galerija Batinske, gdje se također nalazi dio njegove donacije te vrlo značajni rani radovi i slike na staklu, tek treba ostvariti. Nadajmo se da će se do stote obljetnice Lackovićeovog rođenja to i ostvariti.

Summary

Lacković's art in use, then and now

In addition to painting, drawing and graphics, for which Ivan Lacković Croatia is best known in the context of the Croatian naïve art, a significant part of his oeuvre is dedicated to applied art. Quite often, Lacković ventures into other artistic branches such as literature by illustrating books and making *ex libris*, or even theatre by creating scenography and posters for plays. Transferred into different media, such as ceramics, textile, and glass, or even postage stamps and phone cards, Lacković's art reaches the widest audience. This ensured his presence in the public consciousness, as well as in numerous homes. Bearing in mind Lacković's popularity and large production of works, especially in the field of graphics, questions arise about the economy of working with art. This opens up topics which, for example, relate to the position of artists on the art market, making of forgeries, potential tourist exploitation of artistic heritage, and complex questions about the commercialization of art, which are often associated with naïve art and remain relevant to this day.

Literatura

- BIŠKUPIĆ, Božo: *Životopis. Bibliografija*. // Ivan Lacković Croatia: crteži / drawings / Zeichnungen / dessins / disegni (ur. Božo Biškupić). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka; Grafički zavod Hrvatske, 1985., 305–356.
- ČARŽAVEC, Marta: *Svi ti proizvodi, ostvarenja, suradnje, a usudili bi se reći i umjetnička djela, ne bi bila to što su postala bez naših ljudi*. // Zagorje International.hr, 7. svibnja 2022. Dostupno na: <https://www.zagorje-international.hr/2022/05/07/svi-ti-proizvodi-ostvarenja-suradnje-a-usudili-bi-se-reći-i-umjetnička-djela-ne-bi-bila-to-sto-su-postala-bez-nasih-ljudi/> (20. lipnja 2022.)
- DEPOLO, Josip: *Teze za Lackovića*. // Ivan Lacković Croatia (ur. Irena Kraševac). Zagreb: MGC Gradec, 1992., 9–19.
- *Donacija ILC. Muzej Grada Đurđevca*. Dostupno na: <https://muzej-djurdjevac.hr/stalni-postav/> (30. 6. 2022.)
- *Ex libris Profesor dr. Drago Novak* iz Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=602074> (2. 7. 2022.)
- GALJER, Jasna: *Odjeci Bauhauusa i zagrebačka akademija primijenjenih umjetnosti 1949. – 1955*. // Refleksije Bauhauusa: Akademija primijenjenih umjetnosti u Zagrebu 1949. – 1955. (ur. Ana Medić). Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2019., 6–59.
- GAŠPAROVIĆ, Miroslav: *Muzej za umjetnost i obrt 1880. – 2005. Fragmenti jedne povijesti*. // *Skriveno blago Muzeja za umjetnost i obrt*, Zagreb. Izbor iz fundusa povodom 125. obljetnice MUO (ur. Anđelka Galić). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2005., 8–13.
- GLAVAN, Darko: *Lacković i njegova svjetla*. // Ivan Lacković Croatia (ur. Irena Kraševac). Zagreb: MGC Gradec, 1992., 21–30.
- HANZLOVSKY, Mladen: *Nepoznati Lacković – slikar disident*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007.
- HLEVNJAK, Branka: *ULUPUH 1950. – 2010. Uz šezdesetu obljetnicu Hrvatske udruge likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti*. Zagreb: ULUPUH, 2010.
- HNK: *O zgradi*. Dostupno na: <https://www.hnk.hr/hr/o-nama/o-zgradi/sve%C4%8D Dani-zastori/> (30. 6. 2022.)
- *Ivan Lacković Croatia: Oslikani kineski porculan*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1996.

39 Usp. *Donacija ILC. Muzej Grada Đurđevca*. Dostupno na: <https://muzej-djurdjevac.hr/stalni-postav/> (30. 6. 2022.)

- *Ivan Lacković Croata: Božićna izložba Lacković na kineskom porculanu*. Zagreb: Gradska skupština grada Zagreba, 1996.
- *Katalog izloženih djela*. // Ivan Lacković Croata (ur. Irena Kraševac), Zagreb: MGC Gradec, 1992., 77–81.
- KUŠENIĆ, Helena: *BLISKOST: novo zajedništvo, kolektivizam // primijenjena umjetnost, donacije // Ivan Lacković Croata, Od šume do oblaka // šetnja putevima djetinjstva i sazrijevanja* (Katalog izložbe). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 45.
- LIBRIĆ, Ivan: *Ivan Lacković Croata i filatelija*. // Filatelistička izložba »Ivan Lacković Croata u pošti, filateliji i telekomunikacijama« (ur. Marijan Šegedin). Zagreb: Hrvatsko filatelističko društvo, 2006., 7.
- MALEKOVIĆ, Vladimir: *Ivan Lacković Croata*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1973.,
- MALEKOVIĆ, Vladimir: *Ivan Rabuzin / dizajn*. // Ivan Rabuzin – dizajn (ur. Vesna Lovrić Plantić). Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, Hrvatski muzej naivne umjetnosti, 1999., 3–5.
- *Primijenjena umjetnost // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (ur. Bruno Kragić), Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50384> (27. 6. 2022.)
- ŠEGEDIN, Marijan: *Sjećanja na Ivana Lackovića Croatu*. // Filatelistička izložba »Ivan Lacković Croata u pošti, filateliji i telekomunikacijama« (ur. Marijan Šegedin). Zagreb: Hrvatsko filatelističko društvo, 2006., 21–26.
- TOMIĆ, Darja: *Lacković Croata, Ivan*. // Hrvatski biografski leksikon (ur. Nikša Lučić). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10853> (15. 6. 2022.)
- VINCE, Ratko: *Neraskidivi dio hrvatskog identiteta i imiđa (predgovor)*. // Lacković – I vječno pjevaju šume: povodom 70. godišnjice umjetnikovog života (ur. Ratko Vince). Zagreb: Amalteja d.o.o., 2002., 9–11.
- VUKIĆ, Feđa: *Stoljeće hrvatskog dizajna*. Zagreb: Meandar, 1996.
- »30 godina Božićnog piva« – izložba etiketa, Klvićevi dvori // Pivo i sve ostalo, 28. prosinca 2019. Dostupno na: <http://pivoisveostalo.blogspot.com/2019/12/30-godina-bozicnog-piva-izlozba-etiketa.html> (10. 6. 2022.)